

HÉLÈNE METZGER, „NEWTON, STAHL, BOERHAAVE et la Doctrine Chimique". Paris, ALCAN, 1930. Prijs 40 francs. 332 bldz.

Madame HÉLÈNE METZGER is een dier Fransche vrouwen, die het werk van hun in den oorlog gesneuvelden echtgenooten voortzetten. Wanneer die piëteitsgevoelens gedragen worden door iemand, die zelf een geleerde is en haar gansche leven aan de studie gewijd heeft, dan kan men gemakkelijk bevroeden, dat er goed werk geleverd zal worden. En dat is het bovenstaande boek zeer zeker. Het is een vervolg op: „*Les Doctrines chimiques en France du début du XVIIe siècle à la fin du XVIIIe siècle*" (Paris, 1923). Het eerste gedeelte: „*L'Influence de la philosophie newtonienne sur le développement de la science chimique*" verscheen reeds eerder in het tijdschrift *Isis*, het tweede gedeelte: „*La doctrine chimique de STAHL et de ses disciples*" in *Archeion*. Het derde hoofdstuk: „*La doctrine chimique de BOERHAAVE*" is hier voor de eerste maal in druk verschenen. Daar BOERHAAVE voor ons Nederlanders in de eerste plaats belangstelling vraagt, wil ik in hoofdzaak voor dit gedeelte van het belangwekkende geschrift van HÉLÈNE METZGER een oogenblik de aandacht vragen. Na een inleidend woord voor dit hoofdstuk behandelt de schrijfster achtereenvolgens: „*Les éléments de chimie. Le feu-chaleur. Le feu-combustion. L'air. L'eau. La terre. Les menstrues: les dissolvants en général. Les menstrues: Les dissolvants particuliers*". Tot dusverre was in het buitenland niet veel aandacht gewijd aan BOERHAAVE als chemicus, misschien dat de doorwrochte studie van ERNST COHEN in 1918 bij gelegenheid van de herdenking van BOERHAAVE'S 250sten geboortedag in *Janus* gepubliceerd („*HERMAN BOERHAAVE und seine Bedeutung für die Chemie*"), er toe heeft bijgedragen, dat Madame METZGER ook onzen grooten landgenoot in den kring harer belangstelling opgenomen heeft. Zeker is het, dat de studie van de *Elementa Chymiae*, waarin een hoofdstuk gewijd is aan de geschiedenis der chemie en waar BOERHAAVE aan beginners in de chemie aanraadt om vooral ERNST STAHL'S *Fundamenta Chymiae*, te bestudeeren, voor de schrijfster de aanleiding geweest is om dit derde hoofdstuk van haar boek te schrijven en dit op de studie over STAHL te laten volgen.

Merkwaardig is, dat ook hier wederom een typisch Fransch werk geleverd is, vol persoonlijke en origineele syntheses, een wijze, waarop BOERHAAVE'S werk nog niet behandeld was. Ik kan dan ook met gerustheid ieder geschiedkundige aanraden dit boek te bestudeeren en ik ben er zeker van, dat hij de uren, daaraan besteed, niet zal betreuren.

J. G. DE LINT.

PAUL STRASSMANN, *Aus der Medizin des Rinascimento an der Hand des „Leben von BENVENUTO CELLINI"*. Nach der Uebersetzung GOETHES. Leipzig, GEORG THIEME, 1930. 56 bldz. 22 Reprod. Prijs: 13 M.

Dit werk dankt zijn ontstaan aan een voordracht door den

schrijver gehouden in de Berliner Gesellschaft für Geschichte der Naturwissenschaft, Medizin und Technik, op 7 Juni 1929. Het is op fraai papier in quarto formaat gedrukt en versierd met 22 zeer goed geslaagde reproducties van schilderstukken, beeldhouwwerken miniaturen en kopergravures.

De autobiographie van CELLINI, vertaald door GOETHE, is door den schrijver als middelpunt genomen voor een schets van de renaissance op geneeskundig gebied. CELLINI leefde van 1500 tot 1571, een tijd, waarin de renaissance in schilder- en beeldhouwkunst grootendeels tot het verleden behoorde, maar de geneeskunde die periode juist beleefde. Dat juist CELLINI hiervoor uitgekozen is, heeft deze te danken aan de talrijke mededeelingen, die op geneeskundig gebied in de *Vita* te vinden zijn. Het werk is verdeeld in 33 korte hoofdstukken, waarbij de eerste beschrijvingen van CELLINI's levensloop, gestalte en kunstproducten bevatten, waarbij van de literatuur over CELLINI ruim gebruik gemaakt is. De schrijver vermeldt ook de studies van A. CASTIGLIONI over CELLINI, waarop SIGERIST hem na zijn voordracht te Berlijn opmerkzaam gemaakt heeft. Het hoofdstuk: *Le Malattie e i Medici di BENVENUTO CELLINI*, (38 bldz., kleine druk) voorkomende in: *Il Volto di IPPOCRATE*, (A. CASTIGLIONI, Milano 1925), met volledige literaturopgave, bevat uitvoerige bijzonderheden en critische beschouwingen over de ziekten, waaraan CELLINI geleden heeft, zoodat men onwillekeurig den indruk krijgt, dat STRASSMANN, had hij hiervan kennis gedragen, zijn werk niet geschreven zou hebben. Toch bestaat er een verschil in behandeling der stof, daar STRASSMANN ook schrijft over aderlaten, urinebezichtiging, tooverij, astrologie, horoscopie, heksen, apothekers en vergiften, en korte hoofdstukjes wijdt aan VESALIUS en GUIDO GUIDI, maar dit alles kan slechts bedoeld zijn voor leeken op het gebied der geschiedenis der geneeskunde.

De schrijver verhaalt, dat CELLINI's vader, zijn zoon den pols voelend, het betreurde, dat deze een zeer versnelden pols had, toen er over fluitspelen gesproken werd en dan vervolgt hij met het bekende verhaal van den zieken koningszoon, wiens pols zoo snel klopte, toen zijn schoonmoeder binnenkwam. STRASSMANN had hier de namen STRATONICE en ANTIOCHUS SOTER kunnen bijvoegen. Onder de medici, die CELLINI behandeld hebben, vind ik niet vermeld GIOVANNI GADDI. Bij FRANCESCO DA NORCIA, den geneesheer, die CELLINI aderliet, staat als bijzonderheid vermeld, dat deze zijn patiënt rijkelijk liet drinken. Hij had er ook kunnen bijvoegen, dat DA NORCIA de eerste geneesheer is geweest, die bij de toen in de Campagna zoo veelvuldig voorkomende malaria afweek van de gangbare methode van behandeling door absoluut diëet, en dat hij zijn patiënten niet alleen liet drinken, maar ook liet eten!

Heeft men lust als ontspanning iets te lezen, waarbij men toch wat belangwekkends kan vinden, dan verdient dit boek zeker aanbeveling, ook door de smakelijke wijze, waarop de inhoud wordt opgediend.